

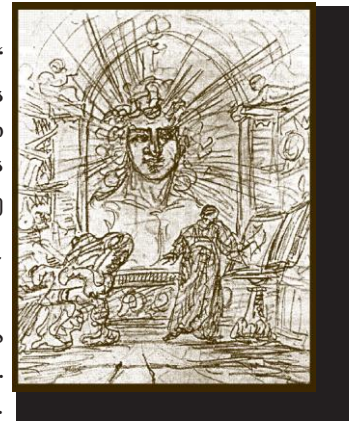
საქართველოს ბიბლიოთეკებში დაცული წიგნები 170 წელიწადი გროვდებოდა. არც ერთ ჩვენგანს არ ძალუძს წაიკითხოს ყველა მათგანი. ბიბლიოთეკის ფონდები *terra incognita*-დ რომ არ დარჩეს, გადავწყვიტეთ, *ქართული აღმანახის ფურცლებზე შეგვექმნა რუბრიკა წიგნის მუზეუმი*, რომელიც გაგვაცნობს მეტ-ნაკლებად გამორჩეულ, იშვიათ (მათ შორის რარიტეტულ) გამოცემებს. რუბრიკას ვხსნით თხრობით იოჰან ვოლფგანგ გოეთეს შესახებ.

ნინელი მელქაძე, ნანა ხვედელიანი

ბოთი: „წიგნებმა დროს უნდა გაუკლონ“

გენიალურმა გოეთემ 1809 წლიდან, ჯერ კიდევ როგორც ხელოვნებისა და მეცნიერების დამოუკიდებელ დაწესებულებათა უმაღლესი სამმართველოს¹ კომისარმა, დაიწყო იშვიათ და ფასეულ გამოცემათა „ბიბლიოთეკების მუზეუმების“ ფორმირება; იგი იენაში პერიოდულად აწყობდა ვაიმარის ბიბლიოთეკის საგანძურის გამოფენებს.

გოეთე მთელ თავის შემოქმედებას „უდიდესი აღსარების ფრაგმენტებად“ მიიჩნევდა. ერთ-ერთ ასეთ ფრაგმენტად იქცა „ახალგაზრდა ვერთერის ვნებანი“, რომელმაც იგი ცნობილი გახადა. პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის მკითხველებს შესაძლებლობა აქვთ, იხილონ ამ ნაწარმოების ავტორის სიცოცხლეშივე შესრულებული პირველი გამოცემის ფაქსიმილე (შენახვის შიფრი E23.880/209): *Goethe J. W. Die Leiden des jungen Werthers. 2Tle. In Bd. 1-2. – Lpz., Weygandschen Buchhandlung, 1774. Mit 1 gest. Titelvign. von Oeser. – Bd. 1. – S. 3-112; Bd. 2. – S. 113-226.*

„ფაუსტის“ პირველი ნაწილის წერა პოეტმა 1806 წელს დაასრულა და 1808 წელს გამოაქვეყნა კიდევ. პირველი ილუსტრატორი თავად გოეთე იყო. ფანქრითა და ფუნჯით შესრულებული მისი ნახატები დღემდეა შემონახული.

„ფაუსტის“ სასაჩუქრე ეგზემპლარებს შორისაა პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდში დაცული მცირეფორმატიანი გერმანული გამოცემა (1860 წ.) *ენგელბერტ ზაიბერცის* (1813–1905) გრავირებული ილუსტრაციებით (E3.093/1): *Goethe Johan Wolfgang. Faust: eine Tragödie/Beide Theile in Einem Bande.* ამ ეგზემპლარის თავფურცელს ამშვენებს მფლობელის მიერ ლამაზი კალიგრაფიით, შავი მელნით შესრულებული წარწერა – *Р. Николадзе 1909*².

შეუძლებელია არ აღგაფრთოვანოთ 1877 წელს *სანდორა (ალექსანდერ) ლეზინ-მაიერის* დიზაინით დაბეჭდილმა „ფაუსტმა“, *რუდოლფ ფონ ზაიცის* ვინიეტებით, მრავალი ილუსტრაციითა და ფურცლების

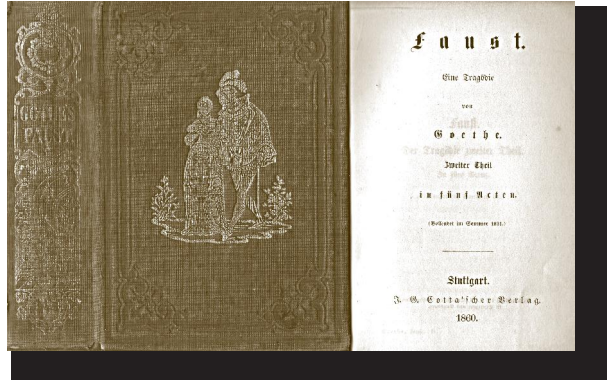

მოოქრული კიდევებით. ეს დიდი ფორმატის წიგნი მე-19 საუკუნის ილუსტრირებული გამოცემების საუკეთესო ნიმუშად მიიჩნევა. ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდში ინახება შიფრით E685/4: *Goethe, Johann Wolfgang. Faust: a tragedy. – Munich: Theodore Stroefler, 1877.* ამ ეგზემპლარის თავფურცელზე დახვეწილი ნატვიფრი მკრთალი ექსლიბრისია გამოყვანილი FOTTEN TIFLIS.

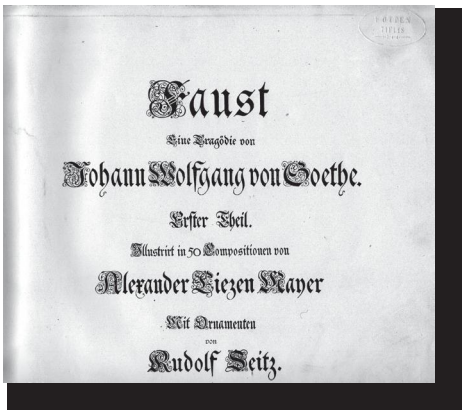
ენერგიულმა და მოგებაზე ორიენტირებულმა გამომცემლებმა წიგნის ბაზარი გოეთეს თხზულებათა კრებულების პირატული გამოცემებით აავსეს. მათ შორის განსაკუთრებით ცნობილი იყო

¹ ამ სამმართველოს ექვემდებარებოდა ვაიმარის თეატრი, ბიბლიოთეკა, მუზეუმები, ასევე იენის უნივერსიტეტი და ბიბლიოთეკა.
² რუსუდან ნიკოლაძე (1884–1981) – ნიკო ნიკოლაძის ქალიშვილი, 1909 წელს დაამთავრა პეტერბურგის ქალთა პედაგოგიური ინსტიტუტი, ხოლო 1913 წელს – პეტერბურგის უნივერსიტეტი. 1933–1974 წლებში განაგებდა საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის არაორგანული და ზოგადი ქიმიის კათედრას.

კრისტიან ფრიდრიხ ჰიმბურგი. 1775-1779 წლებში მან დაბეჭდა გოეთეს თხზულებების სამტომეული სამმაგი ტირაჟით, 1779 წელს კი გამოუშვა მეოთხე ტომი, რომელშიც „სხვადასხვა წლების ლექსები“ შევიდა. ჰიმბურგმა თუთიის გრავიურები და ვინიეტები ცნობილ მხატვრებს შეაქმნევინა, თუმცა ისე გათავხედდა, რომ ავტორს მხოლოდ რამდენიმე ეგზემპლარი გაუგზავნა, ჰონორარის სანაცვლოდ კი ბერლინური ფაიფური შესთავაზა, რომელიც დიდად არ ფასობდა. გოეთემ ვერ შეძლო წინ აღდგომოდა გამომცემელთა თვითნებობას, თუმცა შეზღუდა არალეგალური გადაბეჭდვა გერმანულ მიწებზე. ეს იყო პირველი მნიშვნელოვანი მონაპოვარი საავტორო უფლებების დაცვის გრძელ გზაზე.

1786 წელს გოეთე ლაიფციგელ გამომცემელს გეორგ იოახიმ გოშენს რვატომეულის გამოცემაზე შეუთანხმდა. კრებული თავად შეადგინა, თუმცა არც ქაღალდი და არც შრიფტი ადარ მოეწონა; ჩიოდა, ეს ტომები ჟურნალებს უფრო წააგავს, ვიდრე წიგნებს, რომლებმაც დროს უნდა გაუძლონ. ასე რომ, კრებულის მეორედ გამოსაცემად სხვა გამომცემელს დაუკავშირდა – ბერლინელ იოჰან ფრიდრიხ უნგერს. 1805 წელს კი იოჰან ფრიდრიხ კოტასთან დადო ხელშეკრულება თორმეტტომეულის გამოსაცემად.

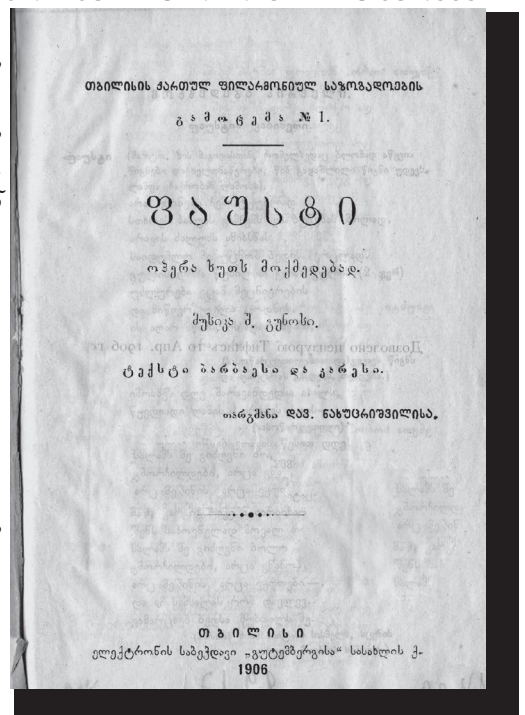
გოეთე ყველაზე მაღალანაზღაურებად ავტორთა რიცხვში შედიოდა. თუმცა მაინც ვერ გამძიდრდა, რადგან საკუთარი კოლექციების შევსებასა და მეცნიერულ კვლევებს დიდ თანხას ახმარდა. აქვეყნებდა ნაშრომებს მინერალოგიაში, გეოლოგიაში, შედარებით მორფოლოგიაში, ანატომიაში, აკუსტიკასა და ოპტიკაში, რამაც მას აღიარება მოუტანა როგორც ნატურალისტსა და მკვლევარს. გოეთეს მეცნიერული მემკვიდრეობის მოცულობა ვაიმარული გამოცემის მიხედვით 133 ტომს შეადგენს.

1815-1819 წლებში კოტას გამომცემლობაში დაიბეჭდა თხზულებათა ოცტომეული. მასში ბიოგრაფიული წიგნი „პოეზია და სიმართლე“ შევიდა. გოეთეს, რომელმაც უკვე გადააბიჯა შეიღ ათწლეულს, არ ასვენებდა სიცოცხლისდროინდელი ბოლო გამოცემის იდეა. ამისთვის კი საჭირო იყო, მოეწესრიგებინა როგორც დაბეჭდილი, ისე ხელნაწერი მასალები. ეს საქმე მან ფრიდრიხ თეოდორ კროიტიერს მიანდო, – ვაიმარის ბიბლიოთეკის მცველს, გოეთეს პირად მდივანს 1818 წლიდან, მისი გარდაცვალების მერე კი არქივის მცველს. გრამატიკული წყობისა და ორთოგრაფიის შემოწმება იენის კლასიკური ფილოლოგიის ფაკულტეტის პროფესორს, კარლ ვილჰელმ გოტლინგს დაევალა.

შემოქმედი ეძებდა ისეთ ადამიანებს, რომლებსაც „შეიძლება მიანდო ტექსტის რედაქტირება, რადგანაც უკვე იმედი არ მაქვს, რომ თვითონ მოვასწერებ ყველაფერს. [...] უკვე დიდი ხანია ვაკვირდები ერთ ახალგაზრდას – ეკერმანს, ჰანოვერიდან. ვფიქრობ, მას დაევალო მოსამზადებელი სამუშაოები“. იოჰან პეტერ ეკერმანმა კაცობრიობას შეუქმნა უნიკალური ნაშრომი „საუბრები გოეთესთან მისი ცხოვრების ბოლო წლებში, 1823-1832“, რომელიც თითქმის ყველა ენაზე ითარგმნა.

1827-1831 წლებში გამოქვეყნდა გოეთეს შემოქმედების სრული და სიცოცხლისდროინდელი ბოლო გამოცემა ორმოც ტომად (ტირაჟის ნაწილი დაიბეჭდა მინიატიურული ფორმატით, ნაწილი – ფურცლის მერვედის ზომით). თუმცა ახალმა ტექსტოლოგიურმა კვლევებმა აჩვენა, რომ უცხო ხელით შეტანილი შესწორებების სიმრავლის გამო ბოლო გამოცემა ნაკლებსანდოა.

პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდში ინახება როგორც გოეთეს სიცოცხლეში დაბეჭდილი თხზულებათა კრებული, ასევე უფრო გვიანდლებიც, მათ შორის ვაიმარული

– დღემდე ყველაზე ზუსტი და სრული გამოცემა. საინტერესოა ასევე ჯიბის ფორმატის რვატომეული გერმანელი მხატვრის *მაქს შვიმერის* ილუსტრაციებით: *Johann Wolfgang von: Faust: der Tragödie zweiter Teil/ Goethe. Vignette von Max Schwimmer*. - Berlin: Verl. der Nation, 1958. - 268 S.: Ill.

ყოველ კულტურულ ეპოქას გააჩნია გოეთეს ნაწარმოებების საკუთარი თარგმანი, რომელიც ეხმიანება ეპოქის ენის სტილსა და თავისებურებებს, მკითხველის შინაგან მოთხოვნებებს. თარგმანთა ასეთი მრავალფეროვნება დიდი მოაზროვნის ქმნილებათა ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობის უტყუარი დასტურია.

აღსანიშნავია, რომ გოეთეს „ფაუსტის“ პირველი ქართული თარგმანის გამოსვლამდე იგი ქართულად თბილისის ოპერის თეატრში აქლერდა. *დავით ნახუცრიშვილის* თარგმნილი ლიბრეტო 1906 წელს დაიბეჭდა.

ლიტერატურა: 1. შ. კაშმაძე. თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრი: მასალები ისტორიისათვის, ნაწ. 1. – თბ., საქ. თეატრალ. საზ-ბა, ხელოვნება, 1950. 2. მონადირე-ლი ი. შარლ გუნო. ფაუსტი: ოპერა ხუთს მოქმედებად [ლიბრეტო] / მუსიკა შ. გუნოსი; ტექსტი ბარბიესი და კარესი; თარგმანი დავ. ნახუცრიშვილისა. – თბილისის ქართულ ფილარმონიულ საზ-ბის გამოცემა, N1, 1906 (სტ. „გუტენბურგი“). 3. Гёте И. В. Избранные сочинения по естествознанию [Текст]. - М.: Изд-во АН СССР, 1957. 4. Издания И.В. Гёте в фонде редких книг ПОУНБ: к 265-летию со дня рождения. <http://pskovlib.ru/events/virtualexhibitions/18570/>; 5. Конради К.О. Гёте. Жизнь и творчество: В 2-х тт., М.: Радуга, 1987. Т. II. 376 с. 6. Лобачёва Д. В. Роман И. В. Гете "Страдания юного Вертера": рецепция в России. XVIII-XIX вв.: дисс... канд. филол. наук. - Томск, 2005, 223 с. 7. Рубанова Т. Д. Библиотечное дело в эпоху просвещения (XVIII век) // Рубанова Т. Д. История библиотечного дела: Древний мир – Средние века – Эпоха Просвещения: Учеб. пособие. – Челябинск: ЧГАКИ, 2003. – 112 с. 8. Фауст, трагедия, соч. Гёте. Перевод первой в изложение второй части. М. Вронченко. 1844. В привил. тип. Фишера. С.-Петербург. В 8-ю д. л., 17 и 432 с.

„ქართული აღმანახის“ რედაქცია დაინტერესებულ მკითხველს აქვე სთავაზობს გოეთეს ქართულენოვანი გამოცემების ბიბლიოგრაფიულ ქრონოლოგიურ ჩამონათვალს:

1. გეტე, ვ. რეინიკე კულამელა / პესკოვსკის-მიერ გადმოკეთებული; გადმოღებული რუსულიდან საყმაწვილოდ გ. იოსელიანის-მიერ. – ტფილისი: ზ. გრიჭოროვის წიგნის მაღაზიის გამოცემა, 1895 (მ. შარადის და აშხ. სტ.). – 166 გვ.: ილ.
2. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ფაუსტი: დრამატული პოემა ორ ნაწილად / თარგმანი პეტრე მირიანაშვილისა. პირველად გამოცემული. – თბ.: გამოცემა და სტ. „შრომის“ ამხანაგობისა, 1908 [გარეკანზე: 1909]. – 486 გვ.
3. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ფაუსტი / თარგმანი გერმანულით [და წინასიტყვე.] დ. ონიაშვილის. – ტფ., სახელგამი, 1927 (სსმუს პოლიგრ. 1-ლი სტამბა). – 252 გვ.; 18 სმ.
4. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ლექსები / მთარგმნ. ხარიტონ ვარდოშვილი; [წინასიტყვე. ავტ. გ. ნადირაძე]. – თბ.: საბჭ. მწერალი, 1952. – 266 [5] გვ.
5. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. დრამები / თარგმ. გერმ. ვახტანგ ბეწუკელისა. – თბ.: საბლიტგამი, 1956 (საქმთავარპოლიგრაფიკამომც. ბ. ს. კომბ-ტი). – 496 გვ.
6. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. რაინეკე მელა: [პოემა / თარგმ. გერმ. ვ. ბეწუკელისა; ილ. ვ. კაულბახი; წინასიტყვაობა დ. ლაშქარაძის]. – თბ., ნაკადული, 1961 (ბ. ს. კომბ-ტი). – 284 გვ.
7. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ფაუსტი: ტრაგედია / თარგმ. დ. ონიაშვილისა; [შესავ. წერილი ო. ჯინორიასი; რედ. და კომენტ. დ. ლაშქარაძე და ო. ჯინორიასი]. – თბ.: საბჭ. საქართველო, 1962 (ბეჭდ. ს-ის კომბინატი). – 631 გვ.
8. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ლირიკა / [გერმ. თარგმ. ვ. ბეწუკელმა]. – თბ.: ნაკადული, 1967. – 127 გვ.
9. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ჰერმან და ღორთეთა [პოემა] / თარგმ. ვ. ბეწუკელისა. – თბ.: საბჭ. საქართველო, 1967. – 165 გვ.
10. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. დრამები / თარგმ. გერმ. და შენიშენ. ვ. ბეწუკელისა. – თბ., საბჭ. საქართველო, 1969. – 707 გვ.
11. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. რჩეული ლირიკა / გერმ. თარგმანი, შესავალი წერილი და კომენტარები აკ. გელოვანისა. – თბ., მერანი, 1972. – 315 გვ.
12. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. რაინეკე მელა [პოემა] / თარგმ. ვ. ბეწუკელისა; [ილ.: ვილჰელმ კაულბახი. გაფორმება გ. ფიშერისა]. – თბ.: ნაკადული, 1972. – 114 გვ.
13. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. აზრები / შეადგინა ლ. სილნიკოვამ. – თბ., განათლება, 1972. – 26 გვ.

14. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ახალგაზრდა ვერთერის ვნებანი / [თარგმნა გერმ. ო. სუციშვილმა; რედ. და ბოლოსიტყვ. ავტ. ნოდარ კაკაბაძე]. – 1-ლი გამოც. – თბ., მერანი, 1983 (საქ. კვ. ცკ გამბის სტ.). – 127 გვ.
15. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ახალგაზრდა ვერტერის ვნებანი [რომანი. გერმ. თარგმნ. კ. გამსახურდიამ]. – თბ., ნაკადული, 1985.
16. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ფაუსტი [ტრაგედია] / გერმანულიდან თარგმნა გიორგი ჯორჯანელმა; [რედაქტორი დავით ლაშქარაძე; მხატვარი ირაკლი ფარჯიანი]. – თბ., მერანი, 1987. – 213 გვ.
17. გოეთეს საუბრები ეკერმანთან. რჩეული ფრაგმენტები. ლიტერატურა, ხელოვნება, მეცნიერება / გერმ. თარგმნა, წინასიტყვ. და კომენტ. დაურთო აკ. გელოვანმა; [რედ. ვახტანგ კუპრავა]. – ბათუმი, საბჭ. აჭარა, 1988. – 262 გვ.
18. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. მგზავრის ღამეული სიმღერა [კრებული / რედ.: გურამ ჭოხონელიძე]. – თბ., გოეთეს საერთ. საზ. თბილ. გაერთ-ბა, 2002. – 88 გვ.
19. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. მოქალაქე გენერალი: კომედია ერთ მოქმედებად / თარგმნ. გიორგი ჯაბაშვილმა; [რედ. ნ. იაშვილი]. – თბ., ახალი საქართველო, 2003. – 54 გვ.
20. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. არჩევითი ნათესაობა: რომანი / იოჰან ვოლფგანგ გოეთე; [გერმ. თარგმნა ნელი ამაშუკელიძე]. – [1 გამოც.]. – [თბ.]: ოთარ ყარალაშვილი [2003]. – 232 გვ.
21. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ფაუსტი / იოჰან ვოლფგანგ გოეთე; გერმ. თარგმნა დავით წერეთლიანმა; [რედ. ნინო გოგალაძე]. – [თბ.] ბაკურ სულაკაურის გამ-ბა. ნაწ. 1. – [2011]. – 271 გვ.
22. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. მგზავრის ღამეული სიმღერა: ერთი შედეგის სამოცდაათი ქართ. თარგმანი / იოჰან ვოლფგანგ გოეთე; [შეადგინა და ბოლოსიტყვ. დაურთო გურამ ჭოხონელიძემ]. – თბ., ინტელექტი [2011].
23. გოეთე, იოჰან ვოლფგანგ. ახალგაზრდა ვერტერის ვნებანი; არჩევითი ნათესაობა [რომანები] / იოჰან ვოლფგანგ გოეთე; მთარგმნ. კონსტანტინე გამსახურდია, ნელი ამაშუკელი; რედ. ელენე სალარიძე. – თბ.: პალიტრა L, 2012. – 400 გვ. (სერიიდან „50 წიგნი, რომელიც უნდა წაიკითხო, სანამ ცოცხალი ხარ“, წ. 36).

